

Andrea Scotto Societatibus Jesu Presbytero, Partim Joanne Divincio Canonico. Exstat denique oratio de Cruce, ejusdem auctoris, in secundo tomo de Cruce, Jacobi Gretseri societatis Jesu.

De Halitcario. 830.

Halitarius Episcopus Cameracensis, vixit tempore Ludovici Pii, et scripsit libros quinque de vitis, et virtutibus, et ordine penitentium, qui exstant apud Henricum Canisium tomo quinto, parte secunda antiquæ lectionis.

De Amalario Fortunato. 830.

Amalarius Fortunatus Episcopus Treverensis floruit tempore Gregorii VI. summi Pontificis, et Ludovici Pii imperatoris, cui libros suos dedicavit. Scripsit libros quatuor de Ecclesiasticis officiis. Item scripsit librum de ordine antiphonarii, in quo se misum fuisse testatur a Ludovico imperatore ad Gregorium IV. Pontificem.

De Nithardo. 830.

Nithardus Caroli Magni filius ex Bertha scripsit libros quatuor de dissidio filiorum Ludovici Pii imp. incipit autem ab excessu Caroli Magni, id est, ab anno Dom. 814. et perducit historiam ad annum Dom. 843. Exstat hæc historia cum chronico Frodoardi, et annalibus Francorum, excusa Parisiis anno Domini 1388.

De Freculpho Lexoviensi. 830.

Freculphus Monachus S. Benedicti, et postea Episcopus Lexoviensis, eodem Ludovico imperatore floruit. Scripsit enim ad Juditham Ludovici uxorem libros quinque historiæ universalis ab orbe condito usque ad annum Domini sexagesimum : sed ipse vixit usque ad annum Dom. 840. in eo autem falsus fuisse invenitur, quod scripsit tomo secundo libro quarto capit. 20. « Gothos ab Arianis ad fidem Christianam fuisse conversos. » Scribit enim Theodoretus lib. iv. hist. cap. ultimo, Gothos ab Ulphila Episcopo fidem Catholicam fuisse edoctos; sed postea tum ipsum Ulphilam, tum ejus populos ab Arianis fuisse seductos, neque enim Hæretici Paganos convertere, sed Ca-

tholicos pervertere norunt, ut scribit Tertullianus in lib. de præscriptionibus.

De Hilduino Abbate. 830.

Hilduinus Abbas S. Dionysii petente imperatore Ludovico Pio scripsit Areopagitica, quæ exstant cum epistolis præfixis Ludovici ad Hilduinum, et Hilduini ad imperatorem. Reperiuntur hæc apud Surium tomo quinto die 9. Octobris. Sed quod in extremo libro Hilduinus scribit, passum esse Sanctum Dionysium anno Domitiani 16. ingruente, et Christi 96. non caret dubitatione : nam S. Ignatius martyrium fecit anno 11. Trajani, teste Sancto Hieronymo de scriptoribus Ecclesiasticis, in Ignatio. Sanctus autem Dionysius martyrio consummatus est post Sanctum Ignatium, quem nominatim citat in libro de divinis nominibus cap. 4., citat autem ex epistola ad Romanos quam scripsit Sanctus Ignatius illo ipso anno, quo mortuus est. Notum vero est Trajanum post Domitianum, et successoris ejus Nervæ obitum, imperasse. Itaque necesse esse videtur, ut Sanctus Dionysius non sub Domitiano, sed sub Trajano, vel Hadriano, et non anno Christi 96. sed post annum Domini centesimum obierit.

De Theodulpho Aurelianensi Episcopo. 835.

Theodulphus Abbas Floriacensis, ac deinde Episcopus Aurelianensis, tempore Ludovici Pii, imperatoris floruit laude ingenii. Scripsit enim multa, et soluta oratione, et versibus; illius est carmen, quod canitur in die Palmarum, « Gloria, laus, et honor tibi sit, Rex Christe Redemptor. » Multa alia carmina ipsius exstant in bibliotheca sanctorum Patrum tomo viii. edit. 2. exstat etiam apud Card. Baronium tomo ix. annalium, ad annum Dom. 835. epistola lectu digna ad clerum suum Aurelianensem.

De Rabano Episcopo Moguntino. 835.

Rabanus Maurus, natione Germanus, Abbas Fuldensis fuit tempore Ludovici Pii imp. Episcopus Moguntinus creatus est tempore Lotharii ejus filii. Obiit anno Dom. 856. tempore Ludovici junioris imp. Vir fuit æque doctus, ac pius. Scripsit multa et versu, et prosa. Edidit commentaria in universam sacram Scripturam utriusque Testamenti,

Edit etiam libros tres de institutione Clericorum, qui exstant cum aliis multis similis argumenti impressi Coloniae anno 1568. Sed præter cætera scripsit in flore ætatis suæ opus admirandum soluta et ligata oratione de laudibus sanctæ Crucis ad Gregorium quartum Papam anno Dom. 843. quod mortuo Gregorio misit ad Sergium successorem. Exstat hoc opus editum studio Jacobi Wimphelegii anno 1501. inter opera Rabani, et commentarium in Threnos, quod ab aliquibus tribuitur Sancto Hieronymo; sed vere Rabani est, non Hieronymi, ut diximus supra.

De Strabo Fuldensi. 840.

Strabus Fuldensis Monachus Rabani discipulus, ex Magistri operibus decerpens explanationes Scripturarum composuit glossam, quæ dicitur ordinaria, in Scriptura utriusque Testamenti, quæ postea aucta et ornata a posterioribus fuit.

De Sancto Eulogio Martyre. 850.

Sanctus Eulogius Martyr, et Episcopus electus Toletanæ Ecclesiæ, vixit tempore persecutionis Saracenorum, qui Cordubæ sedem regni constituerant : incidit autem ea persecutio, in qua multi gloriosi Martyres compendio mortis sacræ vitam æternam possederunt, in annos Dom. 850. et 851. Sanctus igitur Eulogius occasione persecutionis scripsit memoriale Martyrum, ubi tribus libris descripsit martyria Cordubensium Martyrum.

Item Apologeticum pro Martyribus.

Item epistolas aliquot.

Item documentum sive exhortationem ad martyrium; sive documentum martiriale.

Exstant in bibliotheca sanctorum Patrum tomo nono edit. 2. Tandem et ipse Sanctus Eulogius Martyr occubuit anno Dom. 859. Vide annales Card. Baronii ad hunc annum.

De Haymone Halberstatensi. 850.

Haymo Episcopus Halberstatensis, discipulus quondam Alcuini, plurima dicitur scripsisse in omnes Scripturæ divinæ libros. Sed utrum omnia exstant, ignoro.

Exstant commentaria in Psalmos.

Item in epistolas omnes Sancti Pauli.

Item in Prophetas omnes, et Cantica canticorum.

Item in Apocalypsim.

Item in Evangelia homiliarum tomi duo. Item de Christianarum rerum memoria libri tres.

Obiit anno Dom. 853. ex annalibus Card. Baronii ad hunc annum. Alii aliter scribunt.

De Angelomo. 850.

Angelomus Monachus Gallus floruit Lotharii imperatoris tempore. Scripsit in quatuor libros Regum, et in Cantica canticorum, ex antiquis Patribus explanationem.

Porro præfatione in Cantica laudat imperatorem Lotharium Angelomus, quod imperio dimisso Monachus factus sit, et in monasterio obierit.

De Christiano Druthmaro.

Christianus Druthmarus Monachus Gallus scripsit commentaria in Evangelium Sancti Matthæi; quod exstat impressum anno 1530.

De Walafrido Strabone. 840.

Walafridus Strabo a vitio oculorum sic appellatus, Abbas Augiæ, scripsit de rebus Ecclesiasticis librum satis utilem, qui exstat cum aliis similibus libris una impressis Coloniae anno Dom. 1568. et postea Romæ anno 1590. Scripsit etiam duos libros de Sanctis Gallo Abbate, et Othmaro, qui exstant apud Surium die 16. Octobris et die 16. Novembris. Claruit tempore Ludovici Pii imp. et obiisse dicitur anno Dom. 849.

De Simeone Metaphraste. 850.

Simeon Metaphrastes floruit paulo ante annum Dom. 859., Siquidem Psellus, qui hoc anno vivebat orationem habuisse dicitur in funere Simeonis Metaphraste. Vide annales Card. Baronii ad hunc annum. Scripsit vitas sanctorum per singulos menses, quas habemus latinitate donatas in tomis Aloysii Lipomani, et ex parte apud Surium, de vitis sanctorum. Illud autem est observandum a Metaphraste scriptas fuisse historias de vitis sanctorum multis additis ex proprio ingenio non ut res gestæ fuerint, sed ut geri potuerunt : addit enim Metaphrastes multa colloquia sive dialogos Martyrum cum persecu-

toribus, aliquas etiam conversiones astantium Paganorum in tanto numero, ut incredibiles videantur: denique miracula plurima, et maxima in eversione templorum, et idolorum, et in occisione persecutorum, quorum nulla est mentio apud veteres historicos. Illud quoque observandum est, aliquas historias sanctorum videri additas a posterioribus, et non omnes esse auctoris ejusdem. Inveniuntur enim vitæ aliquæ Sanctorum, qui post obitum Metaphrastæ vixerunt, quod etiam notavit Card. Baronius tom. x. annalium, ad annum 859.

De Nicolao Papa primo. 858.

Nicolaus Papa primus sedere cepit in Apostolica Sede anno Dom. 858., et sedit annos decem. Vir fuit, sanctitate et doctrina, necnon animi magni constantia et virtute præditus. Scripsit epistolas plurimas, quæ exstant seorsim ab aliis pontificis epistolis in uno magno volumine simul excusæ, quarum præcipua est ad Michaelem imperatorem quam ab ipso Pontifice compositam fuisse testatur Anastasius bibliothecarius in ejus vita: et quoniam stylus est idem omnium epistolarum, colligi potest omnium esse Nicolaum, non autem quæ ei a secretis erant.

De Photio Episcopo Constantinopolitano. 858.

Photius Episcopus Constantinopolitanus tempore Nicolai Pontificis, et Michaelis imp. vixit: fuit homo magnæ eruditionis, sed majoris nequitiæ. Scripsit Nomocanonem, qui exstat cum interpretatione Balsamonis, Scripsit etiam ingentem bibliothecam, quæ etiam exstat. Vide de ejus ambitione, ob quam corruptit epistolas Pontificum Romanorum, et finxit Synodos, tomum III. Conciliorum generalium Græcæ et Latine Romæ excusorum, necnon Card. Baroni tomum x. annalium.

De Niceta David. 858.

Nicetas cognomento David vixit iisdem temporibus, quibus Photius, et fideliter scripsit vitam S. Ignatii Episcopi Constantinopolitani, et simul etiam descripsit vitam Photii, qui Sanctum Ignatium mire vexavit. Exstat liber Niceta de vita Sancti Ignatii Græcæ et Latine Romæ excusus cum octava Synodo generali.

De Anastasio bibliothecario et Abbate. 858.

Anastasius bibliothecarius, et Abbas Romanus, vir doctus Græcæ et Latine, hoc ipso tempore floruit. Scripsit vitas Pontificum Romanorum a Sancto Petro usque ad Nicolaum primum: verit in Latinam linguam Concilium septimum generale: et scripsit Latine Concilium generale octavum, cui ipse interfuit. Verit etiam in Latinum sermonem vitam Sancti Joannis Eleemosynarii.

De Hinemaro Rhemensis. 860.

Hinemarus Episcopus Rhemensis, vixit tempore Nicolai primi Pontificis, ad quem scripsit, et a quo sæpe literas accepit: et tandem obiit anno Dom. 882. cum sædisset annis triginta septem, teste Frodoardo in historia Rhemensis. Scripsit epistolam paræneticam ad Carolum Crassum: itam etiam de bono regimine ad filios Ludovici junioris imperatoris, quarum meminit Frodoardus in ejus vita. Exstant epistolæ Hinemari excusæ Moguntia anno 1602. Scripsit quoque vitam S. Remigii Episcopi Rhemensis, quæ exstat apud Surium die 15. Januarii: scripsit etiam encomium ejusdem Sancti Remigii, quod exstat apud Surium die prima Octobris.

De Joanne Diacono. 873.

Joannes Diaconus vixit tempore Joannis Papæ octavi, cui vitam S. Gregorii dedicavit, id est, anno Dom. 873. hoc enim anno sedere cepit Joannes octavus. Scripsit hic auctor libros quatuor de vita Sancti Gregorii Papæ primi, in quibus res ejus gestas accuratissime prosecutus est.

De Aimoino. 873.

Aimoinus Monachus Gallus multa scripsisse dicitur, sed nunc exstat sola (quod ego sciam) historia de rebus gestis Francorum, quam perducit a primo rege Pharamundo usque ad obitum Ludovici Pii Caroli Magni filii, et annum Dom. 840.

Reliqua usque ad annum Dom. 1163. ab aliquo alio addita esse videntur.

Ipsæ enim initio sui operis quatuor tantum libros se scripturum promisit, et quatuor libris comprehendit res gestas Francorum, usque ad ultima tempora Ludovici Pii. Sed in fine libri quarti dicit, se quintum librum

SÆCULUM DECIMUM AB ANNO 900. AD 1000.

De Leone sapiente imperatore.

Leo VII. hujus nominis imperator non sine causa sapiens dictus est: scripsit enim epistolam insignem ad regem Saracenorum de Christianæ fidei veritate, et Saracenorum impietate, ubi disertis verbis Spiritum sanctum a Patre et Filio procedere affirmat. Exstat hæc epistola in bibliotheca ss. Patrum tomo III. Exstant etiam in Bibliotheca vaticana orationes hujus imperatoris plurimæ, quarum titulos, et unam integram refert Gard. Baronius tomo IO. annalium, ad annum Dom. 911. quo anno hic imperator obiit. Exstant hæc orationes Latine reddita, et Ingolstadii excusæ. Refert quoque Jacobus Gretserus societatis Jesu Theologus tomo II. de Cruce, orationem alteram ejusdem Leonis de Cruce. Itaque illustravit hic imperator hoc sæculum, alioqui valde obscurum.

De Idiota. 902.

Idiota quidam nomine suo suppresso circa hoc tempus scripsit egregium librum contemplationum et alterum de humilitate: qui exstant in bibliotheca ss. Patrum tomo V. edit. 2.

De Marco Eremita. 906.

Marcus Eremita hoc eodem tempore vixit quippe qui Leonem VI. imperatorem saucium curavit, et decennium vitæ illi prædixit, ut Zonaras, et alii Græci historiciarrant. Scripsit multa opuscula theologica, quæ exstant in bibliotheca ss. Patrum tomo V. edit. 2. Sed ea opera ita scætant erroribus contra fidem, ut suspicari cogar, vel ab hæreticis nostri temporis conficta, aut valde depravata fuisse neque alia de causa hujus auctoris memini, nisi ut admoderem cautissime esse legendum: non enim desunt alii auctores pii, qui sine tali periculo legi possunt.

De Reginone Abbate. 908.

Regino Abbas Prumiensis ad initium anni nongentesimi floruisse videtur. Scripsit enim libros duos chronicorum ab adventu Domini usque ad annum ejusdem Domini nongentesimum octavum, ut ipse testatur

scribere velle de primordiis Ludovici, quæ nimis breviter perstrinxerat in libro quarto: et in ipso libro quinto libro cap. 47. dicit, se interpretatum Ludovico, quid protenderet dirus cometes, qui tunc apparuerat: et dubios sequentibus capitibus declarat finem vitæ Ludovici, quæ contigit Christi anno 840. atque ibi existimamus esse finem historiae Aimoini neque ullo modo credibile est eum supervixisse ad annum Domini millesimum centesimum sexagesimum quintam ad quem extenditur ejus historia: quare quod dicitur cap. 28. contra octavam Synodum, et venerationem imaginum, non videtur Aimoino tribuendum, sed illi, qui historiam ejus continuavit.

De Adone Viennensi. 879.

Ado Episcopus Viennensis scripsit de sex ætatibus mundi chronicum ab orbe condito usque ad annum Dom. 879.

De Remigio Autisiodorensi. 890.

Remigius Autisiodorensis Monachus floruisse videtur circa annum Dom. 890. Siquidem Fulco Rhemensis Episcopus qui hoc tempore sedebat, ad scholas instaurandas Magistrum Remigium Autisiodorensis Rhemose advocavit, ut Frodoardus in ejus vita testatur. Fuit hic Remigius vir ea ætate doctissimus habitus. Scripsit commentaria in Psalmos, ex Patribus Ambrosio et Augustino multa decerpens.

Scripsit etiam in duodecim Prophetas.

Scripsit quoque de divinis officiis: quæ omnia opera impressa exstant.

Scripsit etiam expositionem Missæ, quæ habetur in bibliotheca sanctorum Patrum in tomo VI. edit. 2. Scripsit de aliis multis argumentis, quæ utrum exstant, ignoro.

De Ambrosio Ansberto. 890.

Ambrosius Ansbertas Monachus eodem tempore floruit. Scripsit autem in Apocalypsim, in Psalmos et in Cantica Canticoorum. Dicitur etiam scripsisse de cupiditate, et epistolas ad diversos.

initio sui operis. Sed continuavit aliquis alius anonymus usque ad annum 967. Dicitur etiam scripsisse de disciplina Christiana libros duos quos exstare non puto.

De Radulpho Flaviacensi. 910.

Radulphus Flaviacensis Monachus floruit anno Dom. 910. Scripsit in Leviticum libros viginti, qui excusi sunt Coloniae anno 1536. Scripsit etiam in epistolas S. Pauli libros 14. pro numero epistolarum.

De Luitprando Ticinensi. 946.

Luitprandus Ticinensis Diaconus, et postea Cremonensis Episcopus, vir fuit multae auctoritatis ob eruditionem et prudentiam. Functus est legatione nomine Berengarii imperatoris ad Constantinum imp. Graecum, anno Dom. 946., cujus legationis ipse meminit, et exstat historia hujus legationis apud Henricum Canisium tomo VI. antiquae lectionis. Scripsit historiaram libros sex de rebus gestis in Europa suo tempore. Sed Card. Baronius tomo 10. annalium ad annum Dom. 963. non sine causa suspiciatur, a capite sexto sexti libri historiam non esse Luitprandi, sed alicujus anonymi auctoris: id enim vidimus etiam in Reginone, et in aliis ut ab aliquo alio continentur, et extendantur.

De Witichindo. 946.

Witichindus Monachus Corbiensis ejusdem temporis auctor scripsit libros tres de rebus Saxonis, ubi res gestas Othonum imperatorum describit.

De Stephano Eduensi. 950.

Stephanus Eduensis Episcopus scripsit de Sacramento altaris, et iis, quae ad illud pertinent. Quod opus exstat in tomo sexto bibliothecae ss. Patrum edit. secundae; dicitur autem floruisse anno Dom. 950.

De Frodoardo. 960.

Frodoardus Abbas Rhemensis scripsit chronicon Rhemense ab anno Dom. nongentesimo decimo nono usque ad annum nongentesimum sexagesimum sextum: quo anno creditur obiisse. Exstat cum aliis scriptoribus

rerum Gallicanarum ex bibliotheca P. Pithaei Parisiis anno 1588. excusum.

De Mose Barcepha.

Moses Barcepha Episcopus Syrus, qui dicitur floruisse hoc saeculo, scripsit librum de paradiso in partes duas divisum, qui exstat in primo tomo bibliothecae S. Patrum, edit. secundae. Est autem hic liber caute legendus, quia non pauca affirmat contra veram theologiam.

SAECULUM UNDECIMUM AB ANNO 1000. AD 1100.

De S. Fulberto Carnotensi.

Sanctus Fulbertus Episcopus Carnotensis ad initium hujus saeculi floruit. Obiit autem anno 1028. teste Card. Baronio in annalibus tomo 11. ad hunc annum.

Scripsit epistolas multas ad diversos, quarum plerasque ponit idem Card. tomo undecimo. Exstat etiam una ad Adeodatum de Sacramento Eucharistiae adjuncto libro Paschasii Corbiensis. Scripsit quoque librum de officiorum Ecclesiasticorum varietate, quem invenies in bibliotheca ss. Patrum tomo III. edit. secundae. Exstant epistolae, et alia opera ejus impressa Parisiis in octavo anno 1580.

De S. Burchardo Vormaciensi. 1010.

Sanctus Burchardus Episcopus Vormaciensis eodem tempore vixit, et anno 1026. obiit sancte, et religiose, ut semper vixerat. Scripsit viginti libros decretorum ex Conciliis, et Pontificibus ac ss. Patribus.

De Bernone. 1014.

Berno Abbas Augiensis vixit eodem tempore. Ipse enim in libro de rebus ad Missam officium pertinentibus cap. 2. testatur, se interfuisse coronationi Henrici primi imp. quae facta est a Benedicto Papa octavo anno 1014. Fuit vir doctus, et scripsit vitam S. Udalrici Episcopi Augustani, quae exstat apud Surium die 4. Julii. Scripsit etiam de officio Misse, sive de rebus ad Missam pertinentibus: qui liber exstat cum ceteris ejusdem argumenti impressus Coloniae, et Romae: et tomo VI. bibliothecae ss. Patrum, edit. 2. ex quo etiam libro cap. 2. discimus,

hoc primum tempore coepisse in Romana Ecclesia cani ad Missam symbolum fidei. Scripsit multas epistolas, et alia opera, quae utrum exstant, ignoro.

De Glabro Rodulpho. 1040.

Glaber Rudolphus Monachus scripsit historias sui temporis libris quinque, satis accurate, ubi tamen dicit Conradum regem obiisse anno Dom. 1041. videtur scriptorum vitio positum esse, pro anno ante quadragesimo, id est, tricesimo nono; ut habent alii historici, ac praesertim Hermannus Contractus. Floruit circa annum Dom. 1040.

De Hermanno Contracto. 1050.

Hermannus Contractus, a membrorum fere omnium contractione, et debilitate, sic appellatus, filius fuit nobilissimi ejusdem Comitum, et Monachus Augiensis valde pius. Scripsit de sex aetatibus mundi chronicon, quod perduxit usque ad annum Domini 1052. Sed continuatum fuit a Bertoldo usque ad annum 1065. Scripsisse praeterea dicitur Antiphonam, « Salve Regina, » et « Alma Redemptoris: » necnon sequentiam illam de Spiritu sancto, « Veni sancte Spiritus, et emitte caelitus lucis tuae radium, etc. » Scripsit alia per multa ad musicam, et astrolabium spectantia. Vide chronicon Hermannij auctus apud Henricum Canisium tomo I. antiquae lectionis.

De S. Leone nono Pontifice. 1050.

Sanctus Leo Papa IX. ex Episcopo Tullensi sedere coepit in Sede anno Domini 1049. et sedit annis sex. Itaque obiit anno Domini 1054. Scripsit insignem epistolam ad Michaelem Episcopum Constantinopolitanum contra Graecorum errores; quam Sigebertus librum appellat. Scripsit etiam et ad Constantinum Monachum imperatorem Graecorum, et ad alios multos, quae exstant inter epistolas summorum Pontificum, et seorsim apud Card. Baronium tomo undecimo Annalium: et praeter epistolas exstant etiam homilia, et sermones impressi Lovanii anno Domini 1565. et Coloniae anno 1568.

De Humberto Cardinali. 1054.

Humbertus Cardinalis Episcopus Sylva-

candida a Leone nono Pontifice Romae ex Tullensi Ecclesia adductus fuit, et ab eo legatus Constantinopolim missus, cum esset Graece et Latine doctissimus. Scripsit librum contra Graecos de azymo, in forma dialogi. Scripsit et alterum de jejunio Sabbati contra Nicetam pectoratum Graecum: qui duo libri exstant apud Card. Baronium in appendice undecimi tomi annalium; sed apud Henricum Canisium tomo sexto antiquae lectionis, habentur etiam epistolae Archiepiscopi Constantinopolitani, et Nicetae, quibus Humbertus respondit. Scriptus est autem prior liber (ut initio dicitur), anno Domini 1054.

De Petro Damiani. 1060.

Petrus Damiani, sic a parentis sui Damiani nomine vocatus, nobilis Ravennas, Monachus fuit Ord. Sancti Benedicti, ac deinde S. R. E. Cardinalis Episcopus Ostiensis. Vixit temporibus Gregorii sexti, et successorum ejus usque ad Gregorium septimum, ad quos omnes epistolas dedit. Vir fuit valde sanctus, et devotus, et praecipue penitentiae, et austerae vitae amator ardentissimus: erat tamen interim non infacetus, nec ludendi, ac false carpendi artem ignorabat, ut intelligi potest ex versibus ad Alexandrum Papam, et ad Hildebrandum Cardinalem, quos refert Cardin. Baronius in Annalibus ad annum Domini 1061. Obiit in apostolica Legatione anno Domini 1072. Scripsit epistolas plurimas, et sermones permultos; quae duo opera typis nuper mandavit Romae Donnus Constantinus Cajetanus Ord. Sancti Benedicti Monachus. Scripsit etiam opuscula non pauca, quae inveniuntur in Bibliotheca sanctorum Patrum, tomo tertio, editionis secundae. Scripsit etiam vitam Sancti Odilonis Abbatis, quae exstat apud Surium primo die Januarii: et vitam Sancti Romualdi apud eundem Surium die 19. Junii, et sancti Domini Loricati apud eundem Surium die 14. Octobris.

Observatio prima.

In epistola ad Dominicum cap. 5. narratur quaedam leviora de animabus defunctorum, quae die Dominico refrigerium poenarum videntur habere; et in figura avicularum de lacu averni exte cernuntur: quae fabulis fortasse similiora sunt, quam historiae.

Observatio secunda.

In epistola ad Firminum Episcopum liberius quam par esset, videtur auctor reprehendere Sanctum Leonem nonum propter bellum contra Northmannos: neque enim illicitum est Summo Pontifici armis defendere civitates in quas dominium temporale habet: de qua re vide tomum undecimum Card. Baronii ad annum Domini 1033.

Observatio tertia.

In epistola ad Henricum Ravenne Episcopum, quae epistola dicitur etiam liber gratissimus, cap. 4. scribit auctor, Christum anno 30. in baptismo factum esse Sacerdotem: et cap. 16. scribit Liberium Papam fuisse Haereticum, et seditiosum; quae falsa sunt: Christus enim in conceptione habuit omnem gratiam, et dignitatem: et Liberius Haereticus non fuit, ut ostendi in lib. iv. de Pontifice, cap. 9.

De Sancto Gregorio Papa VII.

Sanctus Gregorius floruit tempore Leonis IX.: coepit autem sedere in Apostolica Sede anno 1073. et non solum doctrina, et prudentia, sed etiam sanctitate et miraculis gloriosus fuit. Dedit ad varios ingentem numerum epistolarum, quarum aliquam partem non ingenio, vel manu secretariorum, sed a se proprie compositas et scriptas ipse testatur.

De Lanfranco, et Adelmano. 1059.

Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis, vir sanctus et doctus, in Concilio Romano sub Nicolao secundo Pontifice anno 1059. disputavit cum Berengario Haeresiarcha, eumque ita convicit, ut Berengarius librum suum in ignem iniecerit. Sed eo ad vomitum redeunte, scripsit idem Lanfrancus op. in Psalmos David, et in epistolas Sancti Pauli.

Eodem tempore Adelmanus Episcopus Brixienis, qui aliquando Berengario Diacono Andegavensis comes fuerat, et condiscipulus sub disciplina Sancti Fulberti Carnotensis Episcopi, scripsit epistolam valde eruditam ad Berengarium de veritate corporis Domini in sacrosancta Eucharistia, quae exstat in bibliotheca sanctorum Patrum tomo vi. editionis secundae.

De Guimundo Episcopo Aversano. 1070.

Guimundus Episcopus Aversanus vixit Gregorio VII. summo Pontifice, ut ipse testatur initio primi libri de Eucharistia. Scripsit libros tres de corpore et sanguine Domini in Eucharistiae Sacramento: nec solum veritatem confirmavit, sed etiam argumenta contraria docte solideque destruxit. Scripsit etiam confessionem de sancta Trinitate, Christi humanitate, et corporis Domini veritate: quae exstant in bibliotheca sanctorum Patrum tomo sexto, editione secunda et etiam seorsim cum Lanfranci et Algeri libris excusa. Unum est, in quo Guimundus reprehendi solet, quod libro ii. timuerit concedere, species Sacramentalis vere posse corrumpi, et putrefieri, quae potuisset admittere, sine ulla injuria corporis Dominici fieri.

De Georgio Cedreno. 1070.

Georgius Cedrenus historicus Graecus scripsit compendium historiarum ab orbe condito usque ad annum Domini 1057 quod opus exstat Graece et Latine.

De Joanne Curopalate. 1070.

Joannes Curopalates scripsit historiam ab anno Domini 811. usque ad annum 1081. exstat cum variis Cassiodori, excusus Venetis anno 1570.

De Theophylacto. 1071.

Theophylactus Archiepiscopus Bulgarorum vixit tempore Alexandri Papae secundi, et Romani Diogenis imperatoris circa annum Domini 1071. ut Card. Baronius demonstrat ex epistolis ipsius Theophylacti. Scripsit in Prophetas minores, Oseam, Jonam, Nahum et Habacuc. Scripsit in quatuor Evangelia, et in omnes epistolas Sancti Pauli, in quibus commentariis in Evangelia, et in epistolas, ita Chrysostomum secutus est, ut Chrysostomi abbreviator dici possit.

Porro schismaticum fuisse Theophylactum intelligi potest ex commentario in cap. iii. Joannis, ubi Latinos reprehendit, quod credant Spiritum sanctum a Filio etiam procedere.

De Sancto Anselmo Lucensi. 1077.

Sanctus Anselmus Mantuanus, Episcopus Lucensis ab Alexandro secundo creatus, ac deinde, cum in monasterium se abdideret, a Gregorio septimo ad episcopatum revocatus, sanctitate et miraculis clarus obiit anno Domini 1077.

Scripsit libros duos ex Patrum sententiis, pro Gregorii VII. decreto et rebus gestis contra Henricum imperatorem, et contra Guibertum Antipapam qui exstant apud Henricum Canisium tomo vi. antiquae lectionis. Scripsit quoque in lamentationes Hieremiae, et in Psalmos aliquot explicationem: quae duo posteriora opera utrum exteant, igoaro: post obitum innumeris miraculis floruit: vide annales Card. Baronii ad annum 1086. tomo 41.

De Sancto Anselmo Cantuariensi. 1081.

Sanctus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus factus est anno Domini 1093. tempore Urbani secundi Pontificis et Henrici tertii, alias quarti imperatoris. Vir fuit natione Italus, professione Monachus, ingenio acerrimo, et sanctitate admiranda cum maxima prudentia et humilitate conjuncta, discipulus, et successor Lanfranci, de quo paulo ante diximus ejus vita ab Edinero fideliter conscripta apud Surium exstat die 21. Aprilis: obiit feliciter anno aetatis 76. salutis 1109. nisi sit error in notis et scribendum sit 1106. vixit enim annos tredecim in episcopatu, et creatus fuerat Episcopus anno Domini 1093. quae omnia ex ipso Edinero constant. Scripsit multa opera, sed multo plura ei falso attribuantur. Adscribam hic primum ea, quae Edinerus familiaris ejus annotavit, et ipso ordine quo ab Anselmo scripta fuisse narrat Edinerus.

Primo igitur scripsit libros tres.

De veritate,	1
De libero arbitrio,	1
De casu Diaboli,	1
Deinde scripsit alios tres.	
Monologii, librum,	1
De grammatica,	1
Proslologii,	1

Scripsit paulo post responsum ad quemdam reprehensorem suum, praemissa ipsa reprehensione. Hi libri inscribantur, « Pro insipientem, et contra insipientem: » atque haec opera, antequam Archiepiscopus fieret,

composuit. Deinde Archiepiscopus factus scripsit librum unum de incarnatione Verbi, quem Urbano Papae obtulit, quique illi gratissimus fuit.

Scripsit deinde apud Capuam in Italia librum, quem in Anglia inchoaverat, qui inscribitur, « Cur Deus homo. » Postea Lugdunum in Gallia scripsit duos libros.

De conceptu virginali, et peccato originis, lib. 1

De meditatione redemptionis humanae, 1

Non procul a fine vitae scripsit in Anglia.

De concordia praesentia, praedestinationis et gratiae Dei cum libero arbitrio.

Et cum moreretur, dixit optare se adhuc modicum temporis, ut questionem obscurissimam de origine animae, quam coeperat, absolveret: sed hoc tempus datum ei non est, ut majus bonum ei in aeternitate daretur.

Scripsit denique multas epistolas tum ante archiepiscopatum, tum postea, quarum duodecim exstant. Haec omnia opera exstant saepius excusa, excepta ultimo et de his nulla quaestio fieri debet. Nunc subjiciam opera, quae feruntur sub nomine Sancti Anselmi, tribus tomis distincta.

In primo tomo:

Commentaria in Mathaeum, et lectiones sive explanationes in varia loca Evangeliorum.

In secundo tomo sunt:

Commentaria in epistolas Sancti Pauli.
Commentaria in Cantica, et in Apocalypsim.

In tertio tomo sunt:

Opuscula, et epistolae: et quidem opuscula praeter ea, quae ex Edinero posuimus, haec sunt:

De processione Spiritus sancti, lib.	1
De fermentato, et azymo,	1
De diversitate Sacramentorum,	1
De similitudinibus,	1
De voluntate Dei,	1
De miseria hominis,	1
De mensuratione Crucis,	1
Meditationum libellus unus,	1
De vestimentis, membris, et actibus Deo tributis,	1
De Passione Domini dialogus,	1

Speculum Evangelici sermonis, sive stil-
mulo amoris.

Homilia de Assumptione in illud, <i>Intrauit</i> <i>Jesus,</i>	1
De excellentia B. V. Mariæ.	1
De imagine mundi.	2

Observatio prima.

De commentario in Matthæum, et lectio-
nibus in varia loca Evangeliorum, ambigo
an sint Sancti Anselmi: non enim credibile
est, ab Edinero potuisse omitti, qui tam mi-
nute opuscula numeravit. Ad hæc, in edi-
tione Parisiensis anni 1344. in qua dicuntur
esse omnia opera sancti Anselmi, commen-
tarius in Matthæum non invenitur. Nihil ta-
men definio, sed suspicionem meam aperio.

Observatio secunda.

Commentaria in epistolas Sancti Pauli in
editione Parisiensis anni 1344. tribuntur
Herævo non Anselmo: et videtur ista in-
scriptio verior. Primo, quia hoc opus tam
prolixum et magnum ab Edinero non nu-
meratur inter opera Sancti Anselmi. Secundo,
quia Hervæi habet vetus inscriptio. Tertio,
quia ista commentaria contexta sunt ex
aliorum explanationibus, et sæpe leviora
sunt quam esse soleant scripta Sancti Ansel-
mi.

Commentaria in Cantica et in Apocaly-
psim, tribui solent Anselmo Laudunensi, sed
facile fieri potuit, ut propter nominis simili-
tudinem opera unius sint attributa alteri,
præsertim cum Edineros horum commenta-
riorum non meminisset.

Observatio tertia.

Ex opusculis, quæ in Edinero non inve-
niuntur apertis verbis, videntur admittenda
ut germana Sancti Anselmi, opera, illa tria
quæ sunt contra Græcos, videlicet, de pro-
cessione Spiritus sancti, de azyzo, et fer-
mentato, et de diversitate Sacramentorum.
Scribit enim Edineros lib. II. Sanctum An-
selmum jussu Urbani Pape in Concilio Ba-
rensi disputasse cum Græcis, eosque aper-
tissime convicisse: et credibile est eas dis-
putationes ab eodem Anselmo litteris fuisse
mandatas, adde, quod opusculum de azyzo,
et alterum de diversitate Sacramentorum,
habent stylum Anselmi, et præfixam episto-

lam Anselmi ad Valramum Episcopum, ut ex
initio librorum constat, et in priore libro fit
mentio libri de processione Spiritus sancti
ab eodem Anselmo conscripti.

Item opusculum, quod inscribitur, Stimu-
lus amoris, videtur esse illud de quo Edineros
in princ. lib. dicit Ansel. scripsisse præcatio-
nes suas ad Deum, hoc enim opusculum ni-
hil aliud continet, nisi piæ precationes ad
Deum per omnes articulos vite, et passionis
Christi.

Eodem pertinet libellus meditationum, qui
solas preces continet.

Opusculum de vestimentis, et membris, et
actibus Deo tributis, præterquam quod non
habetur apud Edineros, habetur inter libros
Sancti Hieronymi, et Sancti Augustini, sub
alio titulo, sed neque illorum Patrum est, ut
supra diximus. Inter opera Sancti Hierony-
mi inscribitur, de his quæ Deo in Scripturis
attribuantur. In operibus vero sancti Au-
gustini inscribitur, de essentia divinitatis.

Dialogus de Passione Domini non est San-
cti Anselmi, sed alicujus indocti hominis, qui
multa inepta, et aliqua falsa scribit: et ipsum
Anselmum, vocat Beatum Anselmum: quem
titulum ipse sibi nunquam tribuisset.

Homilia de assumptione B. Virginis exstat
etiam inter homilias ab Alcuino collectas:
Alcuinus autem præcessit Anselmum per
trecentis annis.

Opusculum de excellentia B. Virginis non
videtur Anselmi, non solum quia ejus non
meminit Edineros, sed etiam quia non habet
stylum, neque gravitatem Anselmi.

Opusculum de Similitudinibus, non est
Anselmi, sed alicujus discipuli ejus: nam in
ultimis capitibus vocat Anselmum patrem
suum, et multa narrat de ejus verbis et fac-
tibus.

Opusculum de imagine mundi tribui solet
Honorio incluso, et continet multa fabulosa,
et inepta, indigna quæ tribuantur Anselmo.

Opusculum de voluntate Dei brevissimum
est, et nihil habet Anselmi ingenio dignum.

Opusculum de commensuratione Crucis,
ambigo cujus sit, cum ejus non meminisset
Edineros.

Observatio quarta.

Sixtus Senensis in sua bibliotheca tribuit
Sancto Anselmo explanationem in Genesim,
Exodum, Leviticum, Numeros, Deuterono-
mium, Josue, et Judices: sed unde hoc ha-

beat, divinare non possum, cum tanta opera
Edineros laterint.

De Anselmo Laudunensi. 1077.

Anselmus Laudunensis scholasticus Sancti
Anselmi Cantuariensis æqualis, aut paulo
junior, scripsit glossam interlinearem, quæ
exstat cum glossa ordinaria, et Lyrani. Ei-
dem (ut paulo ante diximus) tribuuntur
commentaria in Cantica, et in Apocalypsim,
quæ habentur inter opera Sancti Anselmi.

De Bertoldo Constantiensi. 1077.

Bertoldus Constantiensis, historicus fide-
lissimus, et pius, continuavit chronicum
Hermann Contracti usque ad annum 1063.
et præterea scripsit historiam, sive chrono-
logiam rerum gestarum sui temporis usque
ad annum Domini 1100., quo tempore puta-
tur etiam obiisse.

De Micrologo. 1077.

Micrologus, quem aliqui Joannem Microlo-
gum nominant, scripsit librum de Eccle-
siasticis observationibus, qui exstat cum
aliis similibus Coloniae, et Romæ excusis:
vixit autem tempore Gregorii VII. et Ansel-
mi Episcopi Lucensis: nam cap. 17. sui ope-
ris dicit, Anselmum Lucensem Episcopum
observasse in Missa celebranda ritum quem-
dam Gregorii VII. et sibi atque aliis obser-
vandum commendasse, et cap. 14. dicit,
suo tempore Gregorium VII. in Sede Aposto-
lica sedisse.

De Œcumenio et Olympiodoro.

Œcumenius, et Olympiodorus Græci scri-
ptores scripserunt catenas ex antiquis Pa-
tribus: ille in Acta Apostolorum, et Episto-
las S. Pauli; iste in Job: quo tempore flo-
ruerint, non omnino constat; alii enim col-
locant eos inter annum 800. et 900. alii post
annum millesimum. Scripsit præterea Olym-
pidorus Commentarium in Ecclesiastem,
quod exstat in primo tomo bibliothecæ san-
ctorum Patrum, editione secunda. Exstat in
eodem primo tomo catena quadam in Episto-
lam ad Romanos sub nomine Theoduli Pre-
sbyteri Cælesyriæ. Sed Theodulus ille multo
antiquior est ipso Œcumenio qui in hac ca-
tena citatur; imo ista catena ex Œcumenio
TOM. XII.

videtur tota excerpta, et quasi compendium
esse catenæ Œcumenii in epistolam ad Ro-
manos.

Porro Theodulus presbyter Cælesyriæ
obiit sub Zenone imperatore, teste Gennadio
de viris illustribus.

De Lamberto Schafnaburgensi. 1077.

Lambertus Schafnaburgensis insignis, et
verax historicus, præsertim cum de conten-
tione inter Gregorium VII. Papam, et Henri-
cum tertium imperatorem agit. Scripsit his-
toriam Germanicam, et incipit ab orbe con-
dito usque ad annum Dom. 1077. Sed conti-
nuavit Monachus quidam Erphesbordensis,
cujus nomen proprium ignoratur, usque ad
annum Dom. 1472.

De Ingulpho Anglo. 1077.

Ingulphus Abbas in Anglia vivebat anno
Dom. 1050. ut ipse testatur in fine historiæ
sue: sed supervixit usque ad annum Dom.
1100. Scripsit historiam Monasteriorum Ang-
liæ, quæ amplissima erant, sed attingit
multa, quæ ad res gestas regum Angliæ
pertinent. Incipit ab anno Dom. 664. et de-
sinis anno Dom. 1067. quo rex Willelmus
primus regnare cœpit. Exstat hic auctor
cum aliis, qui de rebus Anglicanis scripse-
runt.

De Mariano Scoto. 1083.

Marianus Scotus Monachus Fuldensis scri-
psit libros tres chronicorum ab initio mundi
usque ad annum Dom. 1083. Sed primus li-
ber caret principio: describit historiam uni-
versalem satis diligenter. Continuavit ejus
historiam Dodechinus Abbas S. Dysibodi
usque ad annum Dom. 1200.

De B. Brunone. 1088.

Bruno Carthusianorum institutor, Colo-
niensis, vir doctissimus habitus est, ut te-
stantur multa encomia sapientiæ ipsius apud
Surium die sexto Octobris. Vixit tempore
Urbani secundi Pontificis, a quo Romam
vocatus fuit ex Carthusia. Obiit autem anno
Dom. 1101. ex vita ejus apud Surium. Scri-
psit multa, quæ exstant impressa Parisiis
apud Jodocum Ascensium: præcipua esse
videntur Commentaria in Psalmos, et Com-
mentaria in epistolas S. Pauli.

De Yvone. 1088.

Yvo Carnotensis Episcopus vixit tempore Urbani secundi, ad quem exstant epistolæ: sed supervixit usque ad annum 1114. Scripsit volumen decretorum. Scripsit etiam de divinis et Ecclesiasticis officiis, et præcipuis festis diebus sermones viginti unum, qui exstant excusi Colonia cum aliis similibus libris. Scripsit quoque librum de corpore Domini, quod exstat in bibliotheca sanctorum Patrum tomo 3. Scripsit denique epistolæ multas ad varios, quarum nonnullas refert Card. Baronius tomo 11 et 12. annalium. Fertur etiam sub Yvonis nomine Pannomia, seu potius Pannomia: sed ea Pannomia non dicitur Yvonis, quia sit ab Yvone composita, sed quia sit ex decreto Yvonis maxima ex parte desumpta: est enim Pannomia quasi compendium decreti Yvonis, et ideo mirum videri non debet, quod libro viii. multa sint decreta ex Innocentio secundo Papa, et ex historia Sieberti, qui fuerunt Yvone posteriores.

De Samuele Marochiano. 1090.

Samuel Marochianus ex Judæo Christianus scripsit utilissimam epistolam, sive librum de adventu Messie, et de iis, quæ Judæi moderni negant, et ob quæ in Judæismo obstinate perseverant. Scripsit autem, ut ipse testatur, post mille annos ab ultima eversione Hierosolymæ sub Tito imp., id est, post annos mille septuaginta duos a natali Domini. Exstat hic liber in tomo iv. bibliothecæ sanctorum Patrum, edit. secunda, et etiam seorsim excusus invenitur.

SECVLUM DUODECIMUM AB ANNO 1100. AD 1200

De Leone Ostiensi. 1101.

Leo Marsicanus Episcopus Ostiensis factus a Paschali secundo, sub eodem obiit ad initium anni 1110. Scripsit chronicum monasterii Cassinensis a Sancto Benedicto usque ad Desiderium Abbatem, qui fuit postea Victor Papa tertius. In quo chronico non pauca attinguntur ad historiam Ecclesiasticam illorum temporum valde utilia.

De Zacharia Chrysopolitano. 1101.

Zacharias Episcopus Chrysopoleos vixit

tempore Paschalis secundi Pontificis ad initium anni 1101. et scripsit in quatuor Evangelia quatuor libros commentariorum.

De Sieberto historico. 1104.

Siebertus Monachus Gemblacensis vixit tempore Gregorii septimi Pontificis, et obiit tempore Paschalis secundi circa annum Dom. 1112. Scripsit chronologiam, quæ exstat cum aliis historicorum Germanorum libris ab anno Dom. 381. usque ad annum 1111., continuavit Siebertum Robenus de Monte usque ad annum Dom. 1210.

Porro Siebertus in sua chronologia iniquior fuit Gregorio septimo ob studium erga imperatorem: quæ de causa non pauca mentitus est, et præsertim cum narrat obitum ipsius Gregorii.

Scripsit præterea duos libros de viris illustribus, inter quos se ipse posuit, et opuscula sua diligentissime numeravit. Inter quæ opuscula unum invenitur contra Epistolam Gregorii septimi ad Episcopum Metensem, et alterum contra epistolam Paschalis secundi, quæ opuscula merito ab Ecclesia Catholica interdicta fuerunt.

Scripsit quoque, ut ipse testatur, librum contra eos qui calumniantur Missas conjugatorum Presbyterorum, qui liber perisse videtur, et jure: indignus enim erat, qui lucem aspiceret. Neque enim Gregorius septimus, in cujus odium liber ille scriptus erat, reprehenderat Missas conjugatorum Presbyterorum, sed Missas concubinariorum Presbyterorum: neque veterat Gregorius, Missas ejusmodi concubinariorum audiri, quod existimaret illas non esse veras Missas; sed quod judicaret concubinariorum indignos esse, qui Missam celebrarent, et qui a fidelibus populis frequentarentur. Quod autem liber ille Sieberti in defensionem concubinariorum Sacerdotum, scriptus esset contra Gregorii Papæ edictum; perspicuum est ex ipsa ejus chronologia ad annum Dom. 1074. ubi dicit, a Gregorio septimo prohibito fuisse uxoratos Sacerdotes divina officia celebrare, novo exemplo, et inconsiderato, etc. Sed in defensionem Gregorii Papæ contra calumnias Sieberti, scripsit sanctus Anselmus in epistola ad Gulielmum Abbatem, quæ est numero octava, ubi sic ait: « De Presbyteris, inquit, qui se aperte reproba libidinis conversatione Deo reprobabilibus exhibent, omnino tenendum est quod

Apostolica providentia Ecclesiastico justoque rigore constituit. Nempè nullatenus convenit, ut ibi reverenter adstent, ubi pertinaciter aperta et impudenti libidine fœtentes, Dei et sanctorum prohibitionem contemnendo, sacris altaribus deserviunt, imo non deserviunt, sed quantum ad ipsos commaculant: non quo quis ea, quæ tractant, contemnenda, sed tractantes execrandos existimet: ut quæ Dei et Angelorum presentia non reverentur, vel hominum detestatione repulsi sacra contaminare desistant. »

De Gofrido Vindocinensi. 1101.

Gofridus Abbas Vindocinensis, et Cardinalis tit. S. Priscæ ab Urbano secundo creatus vixit usque ad extrema tempora Innocentii secundi, ut constat ex epistola Innocentii ad ipsum. Scripsit epistolarum libros quindecim, opuscula quindecim, et sermones duodecim: quæ omnia exstant excusa Parisiis anno 1610., opera Jacobi Sirmundi et societate Jesu.

De Euthymio Zigabeno. 1118.

Euthymius Zigabenus Monachus vixit tempore Alexii Commeni imperatoris, ut ipse testatur initio Panopliæ.

Scripsit Panopliam adversus omnes hæreses, et parte secunda tit. 23. describit errores Basilii auctoris Bogomilum, quem Alexius imperator comburi jussit in equestri theatro.

Scripsit etiam Commentaria in omnes Psalmos, et in quatuor Evangelia. Falluntur, qui hunc auctorem floruisse scribunt anno Dom. 440. vel 1180.; floruit vero anno 1118. quo Alexius imperator obiit.

De Joanne Zonara. 1118.

Joannes Zonaras Monachus Græcus scripsit libros tres annalium, quibus complexus est historiam universalem ab orbe condito usque ad exitum Alexii Commeni imperatoris Græcorum, qui obiit anno Dom. 1118.

Scripsit etiam commentaria in Nomenclonem Photii.

De Ruperto Tuitiensi. 1119.

Rupertus Abbas Tuitiensis vixit tempore Paschalis Pontificis, et Henrici IV. dicti V.

imperatoris circa annum Domini millesimum centesimum undecimum: hunc enim annum ipse notat lib. viii. divinis officiis cap. 4. Scripsit multa opera, quorum catalogum ipse ponit in epistola dedicatoria ad Canonem Episcopum Ratisponensem, cui dedicat libros de divinis officiis.

Opera ejus hæc sunt:

De Divinis officiis, lib.	12
In Job commentariolum abbreviatum	10
In Joannem Evangelistam,	14
De operibus sanctæ Trinitatis,	42
In Apocalypsim,	12
In duodecim Prophetas minores,	30
De victoria Verbi,	13
De gloria et honore filii hominis secundum Evangelium Matthæi,	8
De glorioso rege David ex libris Regum,	11
In Cantica Cantorum,	7

Observatio prima.

Libri de officiis divinis olim carebant nomine auctoris; nam, ut testatur Thomas Valdensis lib. de Sacrament. c. 47. 65. et 93. exstatat suo tempore liber, sive opus de divinis officiis, ex quo Jo. Wiclef, hæresiarcha mirifice triumphabat, et Catholicos vexabat, nunc Sancti Ambrosii, nunc S. Isidori, nunc S. Fulgentii nomine eum librum venditans. Itaque Catholici diu libri ejus auctorem quærentes suspicati sunt, auctorem fuisse quemdam Valramum, ad quem scripsit S. Anselmus librum de azymo: hinc postea Dominicus a Soto, Claudius Sanctus, Gullelmus Alanus Cardinalis, et alii, auctorem erroris de impanatione fecerunt Valramum. Sed revera opus illud de divinis officiis a Wiclefo citatum, non est Valrami, qui nihil ejusmodi usquam scripsisse legitur, sed Ruperti Tuitiensis Abbatis, de quo nunc agimus: siquidem initium illius operis, quod a Wiclefo citabatur apud Valdensem, erat, (Ea quæ per anni circulum); et hoc ipsum est initium librorum Ruperti de officiis divinis. Deinde omnia, quæ citabat Wiclefus ex auctore de divinis officiis, inveniuntur ad verbum in lib. ii. de officiis divinis cap. 2. et cap. 9. apud Rupertum. Præterea errores istius libri, inveniuntur etiam in libris Ruperti in Exodum, et in Joannem, ut plane constet eumdem esse auctorem omnium

istorum librorum. Denique Algerus lib. 1. de Sacramento Eucharistiæ cap. 6. dicit tempore suo exortam novam hæresim et absurdissimam de impanatione. Atqui Rupertus vixit eodem sæculo, quo Algerus, et erat Algero paula senior : et hic ipse error, quem Algerus notat, habetur in secundo lib. cap. 2. et cap. 9. de officiis divinis apud Rupertum. Atque hæc videtur esse causa, ut opera Ruperti Tuitiensis alioqui non mala, nec indocta, jacerint sine luce et honore in tenebris oblivionis, annis circiter quadringentis : nam nostris primum tempore cœperunt lucem aspicere.

Observatio secunda.

Error Ruperti in eo situs est, quod existimavit, non converti panem in corpus Christi dum conficitur Eucharistia, sed assumi a Verbo Divino, quemadmodum assumpta est humanitas. Id perspicuum est ex libro sexto in Joannem, ubi Rupertus dicit, « Verbum factum esse hominem, non destruendo, sed assumendo humanitatem : et eodem modo in Eucharistia idem Verbum fieri panem non destruendo, sed assumendo panem, » et similia habet lib. II. in Exodum cap. 10. sed clarissime lib. II. officiis divinis cap. 2. cum sic ait : « Nec duo corpora dicuntur, aut sunt, hoc quod de altari, et illud quod acceptum est de utero Virginis : quia videlicet unum idemque Verbum, unus idemque Deus sursum est in carne, hic in pane, » et cap. 9. sic inquit : « Verbum patris carni, et sanguini, quem de utero Virginis assumpsit, et panis ac vino, quod de altari assumpsit, medium interveniens, unum sacrificium efficit, quod cum in ora fidelium Sacerdos distribuit, panis et vinum absumitur, et transit : partus autem Virginis cum unito sibi Verbo Patris et in cælo, et in hominibus integer permanet, et inconsumptus ; » hæc ille, ubi cum dicit, permanere in cælo, et hominibus partum Virginis Verbo Patris unitum, intelligit, permanere in hominibus per fidem, non re ipsa : statim enim subjungit : « Sed in illum in quo fides non est, præter visibiles species panis et vini, nihil de sacrificio pervenit. » Hæc ille. Hunc errorem explicuimus, et refutavimus lib. III. de Sacramento Eucharistiæ, cap. 11. et 15.

De Algero scholastico. 1130.

Algerus scholasticus Leodiensis, ac postea Monachus Cluniacensis floruit circa annum Domini 1130. Scripsit varia opuscula de gratia, et libero arbitrio, et de misericordia, et justitia. Sed præcipuum ejus opus est de corpore et sanguine Domini contra Berengarium, quod tribus libris comprehensum valde laudatur a venerabili Petro Cluniacensi, qui initio libri de sacrificio dicit, Lanfrancum scripsisse de Sacramento Eucharistiæ, bene, plane, perfecte : Guitmundum, melius, planius, perfectius ; Algerum, optime, planissime, perfectissime. Sed tamen observandum est, hunc Algerum lib. II. cap. 1. non recte scripsisse species Sacramentales non posse corrumpi, vel rodi a muribus, etc., quod etiam notavimus in Guitmundo, a quo id videtur Algerus accepisse, sic etiam cap. 8. perperam citavit Algerus S. Augustinum, cum ait, « Unde, ut ait Augustinus, nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne rite communicatur. » Hæc enim non sunt Augustini, sed Paschasii in libro de corpore Domini, cap. 14. Denique cap. 10. videtur Algerus velle, esse de jure divino, ut sacrificium Missæ celebretur in azymo : quod non est verum, alioquin Ecclesia non toleraret eos, qui celebrant in fermentato. Hæc notare volui, non ut imminuam gloriam Algeri, qui magno zelo veritatem sua ætate defendit : sed ne lector officiculum incurrat in legendo opere isto, alioqui valde bono, cum sit commune mortalibus aliquando labi. Exstat hoc opus Algeri impressum Lovanii cum Paschasio, Lanfranco et Guitmundo, necnon cum iisdem in bibliotheca S. Patrum tomo sexto, edit. 2.

De Hildeberto Turonensi. 1125.

Hildebertus Archiepiscopus Turonensis vixit tempore Honorii secundi Pontificis, ad quem epistolam scripsit. Honorius autem sedere cœpit anno Domini 1125. Scripsit sermones, epistolas, et carmina sacra, quæ exstant in bibliotheca S. Patrum tomo III. edit. 2. Ad eum una exstat Epistola S. Bernardi, qua eum hortatur, ut Innocentium II. ut verum Pontificem agnoscat, et veneretur.

De S. Bernardo. 1130.

Sanctus Bernardus Abbas Clarevallensis, vir plane apostolicus, et non minus gloria miraculorum, quam sapientiæ splendore illustris, floruit maxime tempore Innocentii II. Pontificis an. Dom. 1130., sed obiit an. 1153, ætatis suæ 63. Scripsit multa opera ; sed multa etiam illi tribuuntur, quæ ejus non sunt. Opera, quæ sine dubio S. Bernardum habent auctorem, illa sunt, quæ numerantur a Gofrido ejus discipulo, et alumno lib. III. vitæ ipsius cap. ultimo : vitam enim S. Bernardi primus scripsit eo vivente Gulielmus Abbas S. Theodorici, unico libro comprehensam : deinde adjecti secundum librum Bernardus Abbas bonæ Vallis : tres ultimos addidit Gofridus Monachus Clarevallensis.

Opera S. Bernardi indubitata ex Gofrido Monacho.

Homiliæ in laudem Virginis Matris, sive super, <i>Missus est Angelus</i> ,	4
De gradibus humilitatis,	1
De diligendo Deo,	1
Apologeticus ad Gulielmum Abbatem,	1
De præcepto et dispensatione, Exhortatorius ad milites templi,	1
De gratia, et libero arbitrio,	1
De consideratione ad Eugenium,	5
In canticis sermones,	86
Epistolæ ad diversos,	351
Vita S. Malachiæ Episcopi Hiberniæ.	

Opera S. Bernardi secundi ordinis, quæ habentur etiam pro indubitatis.

De adventu Domini serm.	7
De vigilia natalis Domini,	6
De natali Domini,	6
De circumcissione,	3
De Epiphania,	4
De Dominica prima post Epiphaniam,	2
De Conversione S. Pauli,	2
De Purificatione B. Mariæ,	3
De Septuagesima,	2
De Quadragesima,	7
De S. Benedicto Abbate,	1
De Annuntiatione B. M.	3
De Dominica Palmarum,	3
De feria quarta pœnosa,	1
De feria quinta in Cœna Domini,	1
De Pascha,	2
De octava Paschæ,	2

De Rogationibus,	1
De Ascensione,	6
De Pentecoste,	3
De S. Joanne Baptista,	1
De SS. Petro et Paulo,	4
De David et Goliath,	1
De septem panibus,	3
De S. Victore,	2
De S. Maria Magdalena,	1
De Assumptione B. M. V.	5
De verbis, <i>Signum magnum</i> ,	1
De nativitate S. Mariæ,	1
De S. Michaelis,	2
De festo omnium Sanctorum,	5
De S. Malachia,	1
De verbis Isaie,	5
De S. Martino,	1
De S. Clemente,	1
In vigilia S. Andreae,	1
In die S. Andreae,	2
In obitu Humberti,	1
In dedicatione Ecclesiæ,	6
In Psalmum xc,	17
De diversis argumentis,	35
De altitudine cordis,	4
De conversione ad Clericos,	1
Sermones parvi,	66
De donis Spiritus sancti,	1
Sententiæ S. Bernardi.	
Declamatio in illud, <i>Ecce nos reliquimus omnia</i> .	

Ordo tertius operum dubiorum.

Ad fratres de monte Dei.	
Meditationes.	
De interiori domo.	
De ordine vitæ.	
De scala claustralium.	
Formula honestæ vitæ.	
Speculum Monachorum.	
Sermones varii.	
Liber de conscientia.	
Descriptio Clare vallis.	
Lamentatio Virginis Mariæ.	
Doctrina Sancti Bernardi.	
Homilia de exeuntibus in Emmaüs.	
De amore Dei.	
De natura, et dignitate divini amoris.	
Sermo de Passione Domini.	
Tractatus de Passione Domini.	
Rhetorica Sancti Bernardi.	
De modo bene vivendi ad sororem suam.	
De conscientia.	
Sermones de diversis argumentis,	15

Super Salve Regina.

Epistola ad quemdam, qua docetur, quid a nobis requirat Deus.

De oneribus sermones,

41

Observatio prima.

Inter opera secundi ordinis est sermo de nativitate B. Mariæ, qui non est, ut multi existimant, de nativitate ex sancta Anna matre sua in hunc mundum; sed de nativitate per dormitionem mortis, in cœlum, quomodo dicuntur natalitia aliorum omnium sanctorum. Id ex contextu facile potest intelligi, hæc enim sunt prima verba: «Fœcundæ Virginis amplectitur cœlum præsentiam, terra memoriam veneratur,» etc.

In eodem ordine est sermo brevissimus de Beata Virgine post sermonem quintum de Assumptione; sed ille ex sermonibus parvis est secundus, et inde huc sine causa translatus: et fortasse non est sancti Bernardi, cum auctor ejus sermonis dicat, se carere virginitate, et ex primo libro, cap. 3. vitæ Sancti Bernardi, probabiliter colligatur, eum virginem fuisse.

In eodem ordine invenitur lib. sentent. S. Bernardi, de quo libro ambiguo, an sit scriptus ab ipso S. Bernardo, an ab aliquo alio, qui collegerit eas sententias ex scriptis et sermonibus ejusdem sancti viri: video enim in his sententiis quedam vocabula barbara, ut guerram, pro bello, et res alias leviores, quam ut decere videantur Sanctum Bernardum: sed nihil definio.

Observatio secunda.

In tertio ordine in quo dubia opera continentur; aliqua sunt, quæ manifeste Sancti Bernardi non sunt, sed tamen gravia, et utilia sunt: alia habent suos auctores, qui in titulis prænotantur: alia sunt inepta, et indigna, quæ tanto viro attribuantur: alia denique tam proxime accedant ad spiritum et stylum Sancti Bernardi, ut ejus factus indicari possint. Ac ut dicam de singulis quod sentio:

Sermo, seu liber de vita solitaria ad fratres de monte Dei, non habet stylum, sed habet spiritum Sancti Bernardi, et dignissimus est, qui legatur.

Meditationum capita sexdecim similia sunt libro superiori: non habent stylum, neque eruditionem Sancti Bernardi, sed habent

pietatem, et devotionem, et utiliter legi possunt.

Tractatus de interiori domo, non est malus, sed ad superiores duos non pertingit.

Tractatus de ordine vitæ, sive de doctrina puerorum, similis est superiori.

Scala claustralium, sive de modo orandi, non habet stylum Sancti Bernardi, sed aliqui insignis libellus est, et lectu dignus.

Formula vitæ, cum annexo documento, et speculum Monachorum, utilissima continentur documenta, ac Religiosis viris plane necessaria, quamvis a stylo Sancti Bernardi longe absint.

Sermones de natali Domini, qui ordine succedunt, non sunt B. Bernardi, neque eruditi: siquidem in primo sermone auctor laudat Abbatem Clarevallensem, id est, Sanctum Bernardum; proinde non est ipse S. Bernardus sermonis auctor. Idem ipse auctor dicit, nocte natalis Domini corruisse templum pacis Romæ, quod æternum futurum sperabatur. At nascente Domino nondum templum illud ædificari ceptum erat, denique stylus turgidus est, sed vocabulis barbaris non caret.

Idem de aliis sermonibus, ejusdem auctoris judicium fieri potest.

Inter sermones est unus de villico iniquitatis, cui præmittitur epistola Bernardi ad Matthæum Episcopum Albanensem, cui sermo ille transmittitur, et quidem sermo stylum Sancti Bernardi non habet, sed aliqui eruditam explicationem continet. Itaque vel Sanctus Bernardus solitam suam eloquentiam in hoc sermone neglexit, vel alius Bernardus est, qui sermonem istum conscripsit.

Liber de conscientia pius et utilis est quamvis Sancti Bernardi esse non videatur.

Descriptio Clare Vallis non est Sancti Bernardi, sed aliquis, qui eam bene noverat.

Lamentatio B. Virginis indigna est, quæ Sancto Bernardo tribuatur, quippe quæ ineptias, et falsa nonnulla continet.

Sermo de duobus discipulis euntibus in Emmaüs, insignis est, sed S. Bernardi stylum non habet.

Liber de amore Dei stylum potius Sancti Augustini, quam Sancti Bernardi habere videtur: qui enim in libro illum composuit, imitari voluit Sanctum Augustinum in libris Confessionum cum Deo colloquentem.

Liber de natura, et dignitate amoris divini, subtilis et obscurus est, nec cujus sit affirmare possum.

Sermones duo de Passione Domini, quorum prior incipit, «Jesum Nazarenum,» et posterior longe prolixior, «Ego sum vitis vera,» docti sunt, et utiles, sed non videntur Sancti Bernardi, sive stylo judicium fiat.

De rythmis, hoc solum dicere possum, illum qui incipit, «Jesu dulcis memoria,» longe præstare cæteris omnibus.

Liber de modo bene vivendi, qui scriptus dicitur a Sancto Bernardo ad sororem suam; utilissima documenta continet: sed neque stylum habet Sancti Bernardi, neque ad sororem ejus scribi potuit: hic enim liber ad sororem virginem, et cum virginibus in monasterio degentem, scribitur, ut perspicuum est ex cap. 21. Sanctus autem Bernardus unicam habuit sororem, eamque primo conjugatam, deinde sanctimoniam. Vide lib. 1. vitæ Sancti Bernardi cap. 1. et 6.

Liber de conscientia, de gradibus humilitatis, sermones de Cœna Domini, et cætera usque ad finem secundi tomi, non solum longe distantia stylo Sancti Bernardi, sed etiam verisimile non est de iisdem argumentis toties Sanctum Bernardum disse-ruisse.

De Petro Cluniacensi. 1130.

Petrus venerabilis Abbas Cluniacensis Sancti Bernardi æqualis fuit, ut epistola testantur, ultro citroque missæ. Fuit nobilis Aquitanus, ac primo miles, deinde Monachus. Scripsit libros duos de miraculis sui temporis.

Scripsit librum, per formam epistolæ, adversus errores Petri de Brui, in quo egregie tractat.

De baptismo parvulorum.

De auctoritate libri Actorum Apostolorum.

De auctoritate epistolæ B. Pauli.

De auctoritate Ecclesiæ.

De auctoritate veteris Testamenti.

Iterum de baptismo parvulorum.

De basilicis, templis, et aris.

De veneratione Sanctæ Crucis.

De sacrificio Missæ, et veritate transubstantiationis.

De suffragiis defunctorum.

De laudibus Dei in canticis, et musicis instrumentis.

Scripsit quoque libros multos epistola-

rum ad diversos, quarum nonnullas refert Card. Baronius tomo 12. Annalium.

Addit Trithemius, eum scripsisse de conversatione Eremitica. Sed hunc librum non vidi, neque utrum exstet, scio.

De Hugone de Sancto Victore. 1130.

Hugo de sancto Victore, natione Saxo, professione Monachus, dignitate Abbas Sancti Victoris, æqualis fuit Sancti Bernardi, ut ex epistola Sancti Bernardi ad hunc ipsam Hugonem constat. Scripsit multa, quæ tribus tomis comprehenduntur in editione Veneta, anni 1588.

Primi tomi hæc sunt:

De Scripturis, et scriptoribus sacris prænotationes.

Annotationes elucidatorie in Pentateuchum, Judices, libros Regum, Psalmos aliquot.

In Ecclesiastem homiliæ 19.

Annotationes elucidatorie in Threnos, in Joëlem, et Abdiam.

Annotationes elucidatorie allegoriarum in totum Testamentum vetus, exceptis Prophetis, et libris Sapientialibus.

Annotationes elucidatorie allegoriarum in quatuor Evang.

Annotationes litterales et quæstiones in epistolas S. Pauli.

Annotationes elucidatorie in Dionysium Areopagitam.

Secundi tomi hæc sunt:

Institutiones in decalogum.

Expositio in regulam Sancti Augustini.

De insitutione novitiorum.

De clastro animæ.

De anima libri quatuor.

De medicina animæ.

De artha animæ.

De laude charitatis.

De modo orandi.

De fructu carnis, et spiritus.

De nuptiis carnalibus et spiritualibus libri duo.

De vanitate mundi libri quatuor.

De meditatione libellus.

De arcæ mysticæ descriptione.

De arca Noe libri quatuor.
Sermones centum de variis argumentis.
Sermo de Assumptione B. Mariae.

Tertii tomi hæc sunt :

Didascalici libri septem, quorum ultimus de Trinitate disserit : reliqui sex ad artes liberales pertinent.

De potestate, et voluntate Dei, libellus.
De quadruplici voluntate in Christo, libellus.

De sapientia animæ Christi, libellus.
De unione corporis, et spiritus, libellus.
De Verbi Dei efficacia, libellus.

Apologia de Verbo incarnato.
De Verbo incarnato disputationes tres.
De perpetua Virginitate B. Mariae.

Miscellaneorum secundi codicis, libri quinque.
De filia Jephthæ tractatus.

Speculum de mysteriis Ecclesie.
De ceremoniis, Sacramentis, et officiis Ecclesiasticis lib. 3.

De canone mystici libaminis, libellus.
Dialogus de Sacramentis legis naturalis, et scripte.

Summa sententiarum septem tractatibus comprehensa, quorum est,
Primus de Fide, Spe et Charitate, de Trinitate, et Incarnatione;

Secundus de creatione et statu Angelicæ naturæ;

Tertius de creatione, et statu humanæ naturæ;

Quartus de Sacramentis in genere, et præceptis divinis;

Quintus de Sacramento Baptismi;

Sextus de Sacramento Confirmationis, Eucharistiæ, Poenitentia, et Extremæ Unctionis;

Septimus de Sacramento conjugii.
De Sacramentis Christianæ fidei libri duo.

Observatio.

Non pauca sunt in operibus Hugonis, quæ non videntur germana ejus opera, sed quoniam auctor editionis Venetæ suis locis hæc annotavit, et mihi non licuit per angustias temporis omnia excutere, remitto lectores ad notas, quæ in ipsis operibus exstant. Hoc solum addam, exstare apud Card. Baronium insignem epistolam Hugonis ad Joannem

Archiepiscopum Hispalensem apostatam a fide, tomo 12. ad annum Dom. 1136.

De Riccardo de Sancto Victore. 1130.

Riccardus de Sancto Victore, natione Scotus, Monachus Ordinis Canonorum regularium, Hugonis tempore claruit, et in eodem monasterio Sancti Victoris sanctissime vixit. Fuit quoque Sancti Bernardi amicissimus, ut ex libris ad eum scriptis perspicuum est. Ejus opera duobus tomis continentur.

Primi tomi opera :

De exterminatione mali, et promotione boni tract. 1

De statu interioris hominis. 3

De eraditione interioris hominis libri 3 Benjamin minor, id est, de preparatione ad contemplationem.

Benjamin major, id est, de gratia contemplationis libri. 4

Allegoriæ tabernaculi fœderis, 1

De Trinitate, 6

De tribus appropriatis personis in Trinitate, ad Sanctum Bernardum, 1

De incarnatione Verbi, ad eundem, 1

De Emmanuele libri 2

Exceptionum, 4

De potestate ligandi et solvendi tract. 1

De contemplatione plagarum in fine mundi, 1

De judiciaria potestate in finali judicio, 1

De spiritu blasphemæ, 1

De gradibus charitatis, 1

De quatuor gradibus violentæ charitatis, 1

De gemino Paschate. 1

In die Paschæ sermo, 1

Declaratio difficultatum Scripturæ sanctæ, ad Sanctum Bernardum. 1

Quomodo Spiritus sanctus sit amor Patris, et Filii. 1

De differentia peccati mortalis, et venialis, 1

De superexcellenti Baptismo Christi, 1

De missione Spiritus sancti sermo, 1

De comparatione Christi ad florem et B. M. ad virgam, 1

Quomodo Christus ponitur in signum populorum. 1

De differentia sacrificii David, et Abrahamæ, 1

De differentia sacrificii Abrahamæ, et B. Mariæ. 1

De Willelmo Malmesberiensis 1130.

Willelmus, seu Gulielmus, Monachus Anglus, dictus bibliothecarius, et Malmesberiensis, vixit eodem tempore, quo prædicti quatuor scriptores. Scripsit libros quinque de rebus gestis regum Anglorum, usque ad Henricum primum. Item historia novellæ libros duos. Denique de rebus gestis Pontificum Anglorum libros quatuor.

De Henrico Utidonensi. 1140.

Henricus Utidonensis scripsit historiam Anglicanam libris octo usque ad Stephanum regis obitum, id est, usque ad annum 1153.

De Gratiano. 1143.

Gratianus patria Clusinus, professione Monachus Sancti Benedicti, claruit tempore Eggenii tertii Pontificis, et Conradi tertii imperatoris, ad annum Dom. 1143. Scripsit Decretum, sive concordiam discordantium canonum : opus valde laboriosum, in quo canones plurimos collegit, ex Scripturis, ex responsis Pontificum, ex Conciliis, et ex Patribus. Et quamvis multi alii viri docti in hoc genere scripturionis laboraverint, ut Dionysius Exiguus, Isidorus, Cresconius, Burcardus, Yvo, et si bui alii sunt ; ipse tamen solus obtinuit, ut publice in gymnasiis prælegeretur, et multorum doctissimum virorum Commentariis illustraretur.

Scripsit hoc opus Bononiæ in monasterio Sancti Felicis ex sententia Trithemii in secundo libro de viris illustribus Ord. Sancti Benedicti, anno Dom. 1127. vel, ut alii volunt, anno dom. 1151 nisi forte Trithemius inchoationem, alii consummationem operis annotaverint.

Porro hoc opus a mendis purgatum, et suæ integritati restitutum fuit a viris quibusdam eruditissimis auctoritate Gregorii XIII. Pontificis anno salutis 1580.

Observatio in Gratianum.

Gratianus id unum habet, quod reprehendi posse videtur, quod non habuit delectum auctorum, ex quibus decreta collegit, annotato hic aliqua loca per modum exempli.

Primo, distinctione xvi. cap. Septuaginta, citatur epistola Sancti Athanasii Episcopi Alexandrini de canonibus Nicænis incendio consumptis, ad Marcum Papam. Sed Card. Baronius tomo III. Annalium demonstrat, eo

Opera tomi secundi :

Explanatio difficultatum ex tabernaculo fœderis.

De templo Salomonis ad litteram.

De concordia temporum in libros Regum.

Explanatio variorum locorum in Psalmis.

Explanatio libri Cantici canticorum.

De visione Ezechielis.

De templo Ezechielis.

Decisio dubiorum in Apostolo.

In Apocalypsim Joannis libri septem.

Observatio.

Hæc omnia opera, uno excepto, quod inscribitur, Exceptionum libri quatuor, videntur mihi docta, et pia, et dignissima ingenio acutissimo Riccardi, neque scio de eis ab ullo esse dubitatum, an sint legitima Riccardi opera. De libris exceptionum non nihil ambigo, an sint ejusdem auctoris non quod non sint libri illi eruditione varia pleni, sed quod quædam contineant, quæ non videntur a Riccardo scribi potuisse. Libro primo cap. 24. sic loquitur : « Inventores Theologiæ fuerunt apud Græcos Linus, apud Latinos Valro, et nostris temporibus Joannes Scotus. » At cur Joannes Scotus inventor Theologiæ ? cur non magis Moses, aut Athanasius, aut Augustinus ? aut Joannes Damascenus ? Deinde non sunt noti Joannis Scoti nisi duo, unus trecentis annis ante Riccardum, alter centum et amplius annis post Riccardum : quis igitur ille est, de quo hic dicitur : « E nostris temporibus Joannes Scotus ? » Eodem capite dicit hic auctor, inventorem rhetoricæ fuisse Demosthenem. Id quod est manifeste falsum : Demosthenes enim insignis orator fuit, sed ante illum fuerunt alii, ut Isocrates, Pericles, et alii ; et cum ipso claruit Æschines : et eodem tempore floruit Aristoteles, qui de rhetorica egregie scripsit. In tertio libro cap. 7. scribit de insulis, et Scotiam suam tantum nominat. Et cap. 8. describit civitates celebres totius mundi, et Lutetiam Parisiorum, ubi ipse degebat, ne nominat quidem, ut neque Londinum, neque Cantuariam, neque Edimburgum, neque alias Britannia, vel Scotia Civitates. In quarto libro numerat Pontifices Hebræorum, et omittit Aaron, Eleazarum, Phinees et nonnullos alios inter præcipuos.